

Klienci banków o systemie gwarantowania depozytów – wyniki badań własnych

Clients of Banks with a Deposit Guarantee System – Results of Own Research

*Marek Stefański**

pierwsza wersja: 11 grudnia 2007 r., ostateczna wersja: 5 lutego 2008 r., akceptacja: 21 lutego 2008 r.

Streszczenie

Celem artykułu jest próba określenia stopnia znajomości systemu gwarantowania depozytów przez klientów banków w Polsce. Aby zrealizować ten cel, przeprowadzono badania ankietowe w województwie kujawsko-pomorskim. Na podstawie wyników badań można stwierdzić, że klienci banków mają informację o istnieniu w Polsce systemu gwarantowania depozytów, ale ich wiedza o zasadach i warunkach jego funkcjonowania jest niska. Wynika stąd wniosek ogólny, że banki powinny uruchomić szeroki program edukacji finansowej społeczeństwa, aby utrzymać i umacniać zaufanie klientów.

Słowa kluczowe: system gwarantowania depozytów, warunki gwarancji, depozyt, deponent, świadomość finansowa klientów banków

Abstract

The article attempts to determine the level of bank clients' knowledge about the deposit guarantee system in Poland. In order to achieve this goal, a survey research has been carried out in the Kujawy-Pomerania province. On the basis of the research results it is possible to state that clients are aware of the existence of the deposit guarantee system in Poland but their knowledge of the principles and conditions of how the system functions is very limited. This leads to the conclusion that banks should start a broad program of financial education aimed at society as a whole to keep and strengthen clients' confidence.

Keywords: deposit guarantee system, guarantee principles, deposit, depositor, bank clients financial consciousness

JEL: G21, G29

* Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, e-mail: marek.stefanski@wshe.pl

1. Wprowadzenie

W czasach postępującej integracji i globalizacji gospodarek poszczególnych krajów szczególnego znaczenia nabiera problem stabilności finansowej. Najważniejszym ogniwem ich systemu finansowego jest sektor bankowy. Tworzenie mechanizmów zapobiegających kryzysom bankowym jest obowiązkiem każdego rządu i banku centralnego. Jednym z nich jest instytucja gwarantowania depozytów¹, która systematycznie upowszechnia się na świecie (Stefański 2007a, s. 123). System gwarantowania depozytów w Polsce funkcjonuje już ponad 12 lat. Jego podstawą prawną jest ustawa z 14 grudnia 2004 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym². Zagadnieniu temu poświęcona jest bogata literatura bankowa (Zdanowicz 2007; Baka et al. 2005). Podkreśla się w niej rolę systemu w utrzymywaniu stabilności sektora bankowego w Polsce i zaufania klientów do banków. Powstaje jednak pytanie, czy klienci banków znają zasady systemu gwarantowania depozytów w Polsce. Aby uzyskać odpowiedź, autor przeprowadził badania ankietowe w województwie kujawsko-pomorskim. Wzór ankiety zamieszczono na stronie internetowej³. Do realizacji celu badania przyjęto hipotezę, że system gwarantowania depozytów w Polsce i jego rola w stabilizacji finansowej banków nie są dobrze znane wśród ich klientów.

Z badań IBOIR Pentor SA przeprowadzonych na zlecenie BFG w 2006 r., wynika, że zarysowała się niekorzystna tendencja do spadku wiedzy o BFG oraz zainteresowania problematyką bezpieczeństwa lokat (BFG 2007, s. 27). Należy także podkreślić, że z badań różnych ośrodków wynika, że około 50% Polaków ocenia swoją wiedzę finansową jako średnią, a około 40% jako niską⁴. Niski jest też poziom wiedzy klientów banków o produktach i usługach bankowych (Solarz 2007, s. 5). Przedstawione powyżej wnioski potwierdzają celowość badań przeprowadzonych przez autora.

Artykuł składa się z pięciu rozdziałów. W niniejszym rozdziale dokonano wprowadzenia do tematu, określono cel badań i hipotezę badawczą. W drugim rozdziale zaprezentowano zasady informowania klientów banków o systemie gwarantowania depozytów. W rozdziale trzecim autor scharakteryzował własne badania ankietowe dotyczące znajomości systemu gwarantowania depozytów przez klientów banków. W rozdziale czwartym zaprezentowano wyniki badań ankietowych. W rozdziale piątym podsumowano badania i przedstawiono wnioski.

2. Zasady informowania klientów banków o systemie gwarantowania depozytów

Jednym z warunków prawidłowego funkcjonowania systemu gwarantowania depozytów jest jego pełne zrozumienie przez klientów banków. W przeciwnym razie nie przyczyni się on do stabilności systemu finansowego i ochrony deponentów, których wiedza finansowa jest ograniczona. Niezbędne są zatem informowanie i edukacja finansowa deponentów. Twórcy Dyrektywy 94/19/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 1994 r. w sprawie systemów gwarancji i depozytów zwrócili uwagę na potrzebę informowania deponentów. Zgodnie z art. 9 państwo członkowskie UE ma zapewnić, aby instytucja kredytowa (w Polsce bank) dostarczyła swoim faktycznym i potencjalnym deponentom niezbędne informacje w celu zidentyfikowania systemu gwarancji depozytów, do którego ona należy, wraz z oddziałami znajdującymi się na terenie Wspólnoty⁵. Deponenci powinni być także poinformowani o przepisach systemu gwarancji oraz o wszystkich działaniach alternatywnych, łącznie z wysokością i zakresem kwoty gwarancji oferowanej przez system gwarantowania. Ponadto w cytowanej Dyrektywie 94/19/WE zapisano, że informacje powinny być przekazywane w takiej formie, aby były zrozumiałe dla adresatów. Na prośbę klienta, który stara się o odszkodowanie, muszą być dostępne informacje dotyczące źródła pozyskania danych o warunkach odszkodowania i spełnienia formalności. Obowiązkiem każdego państwa członkowskiego jest jednak ustalenie zasad, które ograniczą korzystanie z informacji o systemie gwarantowania depozytów do celów reklamowych. Rzecz w tym, aby nie wykorzystywano informacji do naruszenia stabilności systemu bankowego i zaufania klientów.

Regulacje zawarte w Dyrektywie 94/19/WE nie zostały początkowo wprowadzone do prawa polskiego w ustawie o BFG. Dopiero od 1 stycznia 2001 r. wprowadzono do ustawy art. 38b⁶. Zgodnie z nim podmioty objęte systemem gwarantowania są obowiązane do informowania osób korzystających z jego usług o swojej sytuacji ekonomiczno-finansowej oraz o uczestnictwie w obowiązkowym systemie gwarantowania i zasadach jego funkcjonowania. Ma się to odbywać w trybie podawania informacji o świadczonych usługach. Jednocześnie zakazano wykorzystywania tych informacji w celach reklamowych i ograniczono ich zakres wyłącznie do informacji o przynależności do systemu gwarantowania i podstawowych zasadach jego funkcjonowania. Zasady określone w polskim prawie są również stosowane w innych państwach UE (Pawlikowski 2005).

Wadą zapisów cytowanej dyrektywy i polskiej ustawy jest ich mała precyzyjność. Brakuje wskazań, jak często i w jakim zakresie ma być informowany depo-

¹ Przez to pojęcie należy rozumieć środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym.

² Dz.U. z 2007 r., nr 70, poz. 474 — tekst jednolity.

³ <http://www.wshe.pl/wyniki-badan-naukowych> (załącznik 1)

⁴ Badania: MillwardBrown SMG/KRC (sierpień 2007), PBS DGA (wrzesień 2007) — dostępne na www.think.org.pl (analizy).

⁵ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 31.05.1994 r., L135

⁶ Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy Prawo bankowe (Dz.U. z 2000 r., nr 122, poz. 1316)

ment. Mogło to być przyczyną dowolności postępowania banków w tym zakresie (Zaleska 2007, s. 76). Polityka informacyjna banków zmieni się diametralnie od 2008 r. Banki będą miały obowiązek ujawniania informacji nie później niż w terminie 30 dni od zatwierdzenia przez właściwy organ rocznego sprawozdania finansowego (Stefański 2007b, s. 14).

W analizowanych aktach prawnych nie istnieje żaden zapis o potrzebie edukacji finansowej deponentów czy strategii komunikacji ze społeczeństwem w celu poszerzenia wiedzy o systemie gwarancyjnym. Działania na rzecz kształtowania świadomości społecznej w tym zakresie określono w „Wytycznych w sprawie tworzenia efektywnego systemu gwarantowania depozytów”, które opublikowano w formie Raportu Financial Stability Forum z dnia 7 września 2001 r. (Baka et al. 2005, s. 490–491). Autorzy tego dokumentu wskazują, że charakterystyka systemu gwarancji depozytów powinna być regularnie publikowana w celu podtrzymania i wzmocnienia jego wiarygodności. Z perspektywy 12 lat funkcjonowania BFG można stwierdzić, że zadanie to jest wypełniane w publikacjach, szczególnie w kwartalniku „Bezpieczny Bank” i raportach rocznych, w których zawsze zamieszczany jest rozdział o działalności informacyjno-promocyjnej (BFG 2007, s. 27).

Promocja systemu gwarantowania i zrozumienie jego istoty mogą pomóc w realizacji kilku celów, a więc w budowie lub odbudowie zaufania do sektora bankowego i przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom towarzyszącym upadkowi zagrożonego banku. Proces ten nie może jednak być spontaniczny, lecz powinien zostać zaplanowany jako program budowania świadomości społeczeństwa. Jednym z elementów tego programu powinna być systematyczna troska o przejrzystość systemu gwarancji, ale także o szeroki zakres informacji do-

starczanych z odpowiednią częstotliwością (IADI 2007, s. 20–22)⁷. Przejrzystość jest właśnie rozumiana jako dostępność informacji o systemie gwarantowania depozytów i zrozumienie go przez społeczeństwo.

3. Charakterystyka badań

Próba do badań została wybrana losowo. Liczyła 900 osób, mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego, w wieku powyżej 15 lat. W tabeli 1 porównano strukturę próby ze strukturą ludności badanego województwa według przyjętych kryteriów. Na podstawie tych informacji można stwierdzić, że większy udział w próbie mają kobiety, mieszkańcy miast, osoby młode i pracujące. Fakt ten korzystnie wpływa na wyniki badań, ponieważ wskaźnik „ubankowienia” wśród mieszkańców miast i pracujących jest wyższy niż wśród mieszkańców wsi i bezrobotnych. Niższy udział w badanej próbie mężczyzn i osób w wieku starszym nie wpłynie istotnie na wyniki badań, ponieważ są one analizowane według tych kryteriów (płci i wieku).

W badanym województwie są 52 miasta, w tym 47 o liczbie mieszkańców do 50 tys.; 2 o liczbie mieszkańców w przedziale 51–100 tys.; 1 miasto o liczbie mieszkańców w przedziale 101–200 tys. oraz 2 o liczbie mieszkańców powyżej 200 tys. Wszystkie te miasta mają przedstawicieli w próbie. Narzędziem badawczym był kwestionariusz wywiadu, w którym zamieszczono 10 pytań. Badania przeprowadzono w kwietniu i maju 2007 r. w dwóch etapach. Pierwszym był pilotaż kwestionariusza wywiadu. Przeprowadzono go na próbie 20 osób. Zasadniczym celem badania pilotażowego było ostateczne zatwierdzenie kwestionariusza wywiadu. Dzięki niemu wyeliminowano niektóre pytania, część

⁷ IADI — International Association of Deposit Insurers

Tabela 1. Porównanie badanej próby z ludnością województwa kujawsko-pomorskiego według wybranych kryteriów

Wyszczególnienie — kryterium	Struktura ludności w %	
	próba	woj. kujawsko-pomorskie ¹
Płeć		
mężczyźni	32,8	48,3
kobiety	67,2	51,7
Miejsce zamieszkania		
miasto	71,5	61,5
wieś	28,5	38,5
Wiek (w latach)		
15–29	57,9	29,6
30–49	32,9	33,5
49–64	7,0	22,0
65 i więcej	2,9	14,9
Wykształcenie		
podstawowe	1,7	•
zasadnicze zawodowe	5,4	•
średnie i policealne	78,1	•
wyższe	14,8	•
Status zawodowy		
pracujący	58,8	37,7
bezrobotni	14,4	10,9
emeryci-renciści	7,0	27,0
studenci	19,8	5,2

¹ Stan na 31 grudnia 2005 r.

Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy (2006, s. 39–43).

z nich uzupełniono. Drugi etap stanowiły badania właściwe. Ankieta została przeprowadzona przez autora i kilku specjalnie przygotowanych ankierów. Otrzymano 878 ankiet, co stanowi 97,6% próby. 22 osoby nie zwróciły ankiet lub zwracały bez wypełnienia.

4. Wyniki badań ankietowych

Zaprezentowane w artykule wyniki badań są rezultatem analizy otrzymanych ankiet z zastosowaniem tablic krzyżowych, które zamieszczono na stronie internetowej⁸.

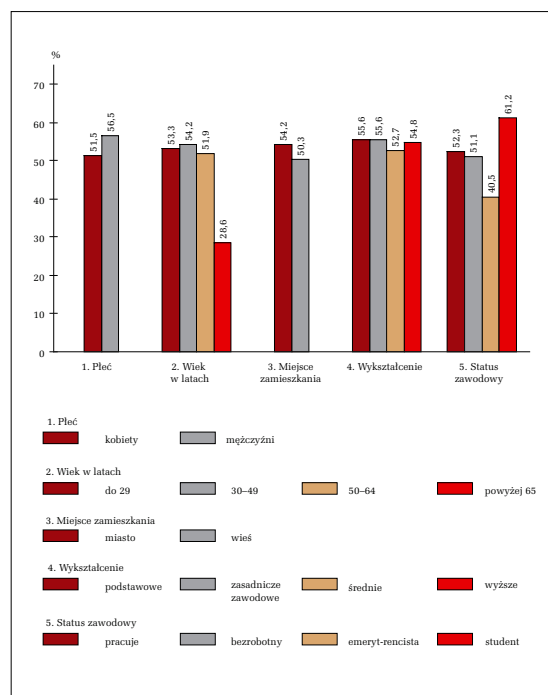
Pierwsze pytanie, które zadano respondentom w ramach przeprowadzonego badania, dotyczyło posiadania rachunku bankowego, bez podawania jego rodzaju⁹. Spośród 730 badanych osób 83% stwierdziło, że ma taki rachunek, natomiast 17% nie korzystało z takiej usługi bankowej. Respondenci, którzy udzielili negatywnej odpowiedzi na to pytanie, nie brali udziału w dalszym badaniu. Na uwagę zasługuje wysoki wskaźnik badanych osób posiadających rachunek bankowy, co znacznie wzmacnia wiarygodność badań. Z badania Pracowni Badań Społecznych DGA przeprowadzonego na zlecenie „Gazety Prawnej” wynika, że 40% Polaków nie ma rachunku bankowego¹⁰. Inne badanie potwierdza ten wskaźnik (38%)¹¹. Prawie ten sam wskaźnik posiadania rachunku bankowego zanotowano wśród kobiet (82,4%) i mężczyzn (84,7%). Najwyższy wskaźnik posiadania rachunku zanotowano w grupach wiekowych 30–49 lat (96,2%) i 50–64 lat (85,2%). Spośród mieszkańców miast 87,2% ma rachunek, ale mieszkańcy wsi nie odstają mocno, bowiem ten wskaźnik wyniósł 73,6%. Posiadanie rachunku bankowego jest silnie skorelowane z poziomem wykształcenia. W przypadku respondentów z wykształceniem podstawowym 60% ma rachunek bankowy. Dla pozostałych grup wskaźnik ten wynosi odpowiednio: zasadnicze zawodowe — 76,6%, średnie — 81,7%, wyższe — 95,4%. Wśród osób pracujących 90,4% z nich ma rachunek bankowy, ale wśród osób bezrobotnych wskaźnik ten był wysoki i wyniósł 70,4%. Wśród badanych emerytów i rencistów 68,9% miało rachunek bankowy. Był on także popularny wśród studentów (75% wskazań), co należy łączyć z korzystaniem z kredytów na zapłatę czesnego.

Posiadanie rachunku bankowego, jeżeli jest to rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy, nie musi się wiązać z posiadaniem środków pieniężnych. Klient banku może bowiem korzystać z debetu lub tzw. linii kredytowej. Dlatego drugie pytanie dotyczyło wyłącznie zgromadzonych na nim środków pieniężnych (są lub nie), bez względu na ich wartość. Twierdzącej odpowie-

dzi udzieliło 92,7% badanych; pozostali nie mieli żadnych środków pieniężnych na rachunku bankowym. Wskazania według kryterium płci były podobne (kobiety – 93,2%, mężczyźni – 91,8%), natomiast według kryterium wieku zróżnicowane (do 29 lat – 95,0%, 30–49 lat – 89,1%, 50–64 lat – 96,2%, powyżej 65 lat – 85,7%). Ankietowani mieszkańcy wsi wskazywali częściej (93,5%) niż mieszkańcy miast (92,5%), że posiadają zgromadzone środki na rachunku bankowym. Można sądzić, że takie zjawisko jest skutkiem niższej stopy bezrobocia na wsi w porównaniu z miastem, a także dopłat Unii Europejskiej dla gospodarstw rolnych. Gromadzenie środków na rachunku bankowym było silnie dodatnio skorelowane z wykształceniem. Procent wskazań zwiększał się wraz ze wzrostem wykształcenia (podstawowe – 77,8%, zasadnicze zawodowe – 88,9%, średnie – 92,8%, wyższe – 94,4%). Około 92% pracujących i bezrobotnych potwierdziło, że posiadają środki na rachunku bankowym, oraz powyżej 95% emerytów, rencistów i studentów. Studenci gromadzili środki pieniężne lub otrzymany kredyt na opłacanie czesnego.

Trzecie pytanie w ankiecie było związane z bezpieczeństwem środków pieniężnych zgromadzonych w bankach. Według 53,2% badanych są one w pełni bezpieczne, 3,2% stwierdziło, że nie są bezpieczne, a 43,6% nie miało na ten temat zdania („trudno powiedzieć”). Odpowiedzi badanych, według przyjętych w badaniu kryteriów, przedstawiono na wykresach 1 i 2.

Wykres 1. Jakie jest bezpieczeństwo środków zgromadzonych na rachunku bankowym? (są w pełni bezpieczne)

Źródło: badania własne.

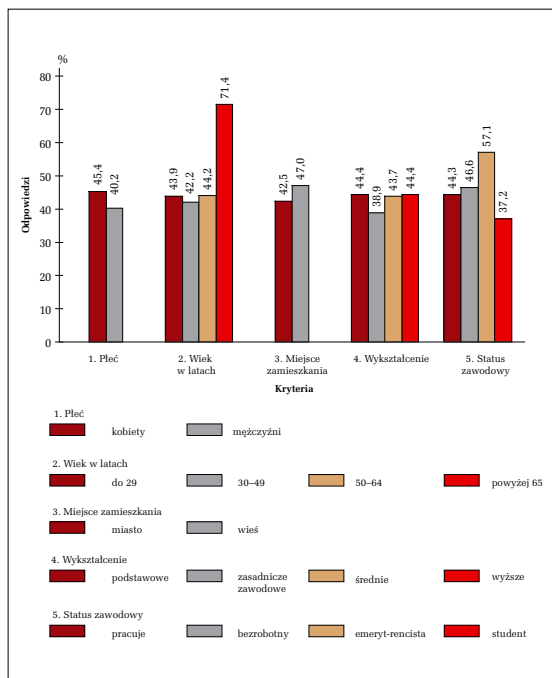
⁸ <http://www.wshe.pl/wyniki-badan-naukowych> (załącznik 2)

⁹ Rachunek bankowy obejmuje: rachunek oszczędnościowy, oszczędnościowo-rozliczeniowy, terminową lokatę oszczędnościową.

¹⁰ Zob. 40% Polaków nie korzysta z usług bankowych, „Gazeta Prawna”, 19 marca 2007 r.

¹¹ Zob. Badania Instytutu Pentor (www.pentor.pl, analizy, marzec 2006)

Wykres 2. Jakie jest bezpieczeństwo środków zgromadzonych na rachunku bankowym? (trudno powiedzieć)

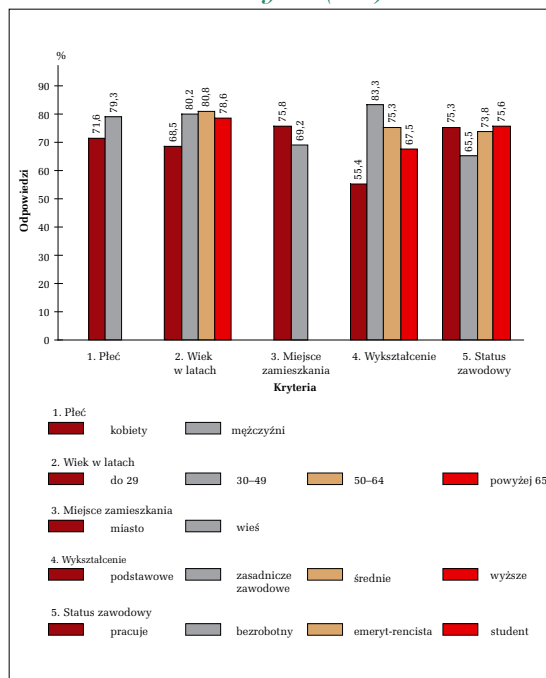

Źródło: badania własne.

Mężczyźni wyżej oceniają bezpieczeństwo niż kobiety. W grupach wiekowych uwagę zwraca niski poziom pozytywnej oceny wśród osób w wieku powyżej 65 lat, a także zupełny brak oceny negatywnej oraz wysoki poziom braku oceny (trudno powiedzieć). Można sądzić, że znaczna część tych osób przechowuje środki pieniężne w domu, nie ufając bankom. Mieszkańcy miast wyżej oceniają bezpieczeństwo środków pieniężnych na rachunkach bankowych niż mieszkańcy wsi. Wykształcenie nie miało istotnego wpływu na ocenę bezpieczeństwa środków pieniężnych, ale najwyższe wskazania zanotowano wśród mieszkańców z wykształceniem podstawowym (0% wskazań negatywnych) i zasadniczym zawodowym, najniższe z wykształceniem średnim. Trudno jednoznacznie określić, na ile oceny te były wynikiem znajomości sytuacji finansowej banków i systemu gwarantowania depozytów. Wymaga to dalszych badań. Tezę tę potwierdza relatywnie niski wskaźnik pozytywnej oceny bezpieczeństwa środków pieniężnych na rachunkach bankowych przez osoby z wyższym wykształceniem. Studenci najwyżej ocenili bezpieczeństwo środków pieniężnych zgromadzonych w bankach, a nisko – emeryci i renciści.

Czwarte pytanie wiązało się z systemem gwarantowania środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych. Funkcjonowanie w Polsce obowiązkowego systemu gwarantowania potwierdziło 74,2% badanych. W 100% znalazły system osoby mające rachunek bankowy, w 93,4% posiadające na nim środki pieniężne,

Wykres 3. Czy w Polsce funkcjonuje obowiązkowy system gwarantowania środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych? (tak)

Źródło: badania własne.

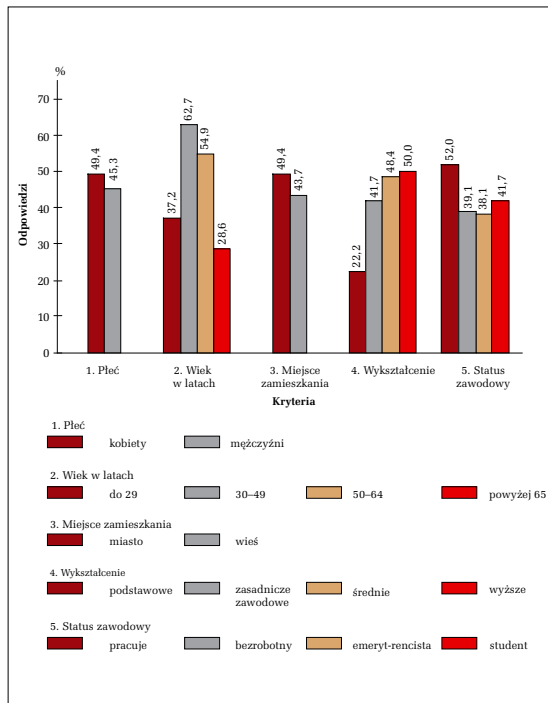
prawie w 57% były to osoby, które pozytywnie oceniły bezpieczeństwo tych środków. Nieco ponad 40% osób, które nie miały zdania o bezpieczeństwie środków („trudno powiedzieć”), również stwierdziło, że w Polsce funkcjonuje obowiązkowy system gwarantowania środków pieniężnych na rachunkach bankowych. Odpowiedzi badanych na pytanie czwarte, według kryteriów przyjętych w badaniu, przedstawiono na wykresie 3.

Prawie co trzeci badany w wieku do 29 lat i z wyższym wykształceniem nie znał systemu gwarantowania środków pieniężnych w bankach. Wśród osób bezrobotnych wskaźnik ten był trochę wyższy, ale wśród osób z wykształceniem podstawowym wynosił prawie 45%.

Kolejne piąte pytanie dotyczyło znajomości instytucji gwarantującej, czyli Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Znajomość Funduszu potwierdziło 48% badanych. Odpowiedzi badanych, według kryteriów przyjętych w badaniu, przedstawiono na wykresie 4.

Duże różnicowanie pozytywnych odpowiedzi wystąpiło w grupach wiekowych: od około 29% w grupie powyżej 65 lat do około 63% w grupie 30-49 lat. Oznacza to, że znaczna część osób starszych wie, że w Polsce funkcjonuje system gwarantowania środków pieniężnych (wykres 3), ale tylko co czwarta z tych osób zna instytucję gwarantującą. Wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia zwiększał się także wskaźnik pozytywnych odpowiedzi. Wysoki stopień znajomości zanotowano wśród osób pracujących, kobiet i mieszkańców miast. Porównując odpowiedzi na to pytanie z odpowiedziami

Wykres 4. Czy Pan/Pani zna Bankowy Fundusz Gwarancyjny? (tak)

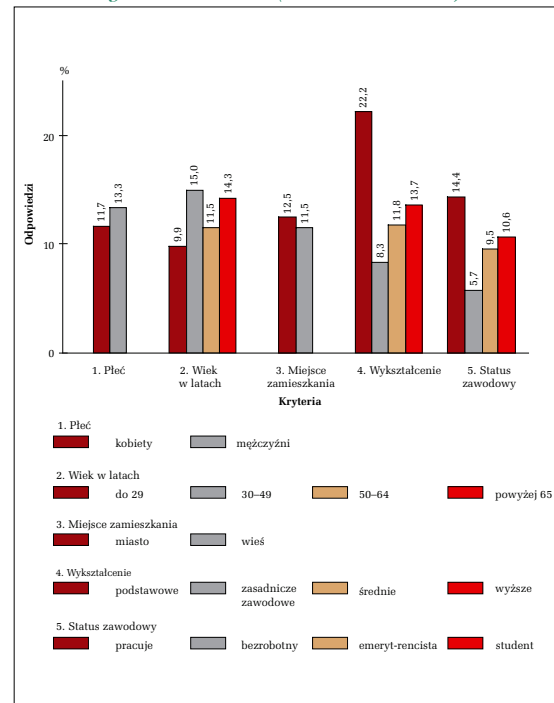
Źródło: badania własne.

na pytanie czwarte, można sądzić, że prawie 75% badanych słyszało o systemie gwarantowania środków pieniężnych w bankach, ale bardzo słaba jest znajomość instytucji gwarantującej.

Szóste pytanie dotyczyło maksymalnej kwoty gwarancji środków pieniężnych zgromadzonych w banku. Zgodnie z polskim prawem stanowi ona równowartość w złotych 22 500 euro. Prawidłowej odpowiedzi na to pytanie udzieliło 12,2% badanych osób, pozostali wskazywali inne kwoty, a 27,5% odpowiedziało, że nie wie. Odpowiedzi badanych, według kryteriów przyjętych w badaniu, przedstawiono na wykresie 5.

Poziom pozytywnych odpowiedzi był zróżnicowany. Największą rozpiętość zanotowano w grupach wydzielonych pod względem kryterium wieku, wykształcenia i statusu zawodowego. Wykształcenie nie miało wpływu na pozytywną odpowiedź, a osoby z wykształceniem podstawowym wykazały się najwyższą znajomością kwoty gwarantowanej. Wysoki wskaźnik odpowiedzi pozytywnych odnotowano w grupie wiekowej 30–49 lat oraz wśród pracujących. Badani najczęściej wskazywali kwotę gwarantowaną na poziomie równowartości w złotych 10 000 euro, ale wysoki był także odsetek osób niezających tej kwoty (64% w grupie wiekowej powyżej 65 lat, 41% mieszkańców wsi, 67% osób z podstawowym wykształceniem, 45,2% emerytów i rencistów). Może to świadczyć, zdaniem autora, o prawdziwości odpowiedzi tych osób, ponieważ nie próbowały zgadywać poprzez zakreślenie jednej, z czterech możliwych kwot.

Wykres 5. Do jakiej kwoty gwarantowane są środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym w Polsce? (do 22 500 euro)

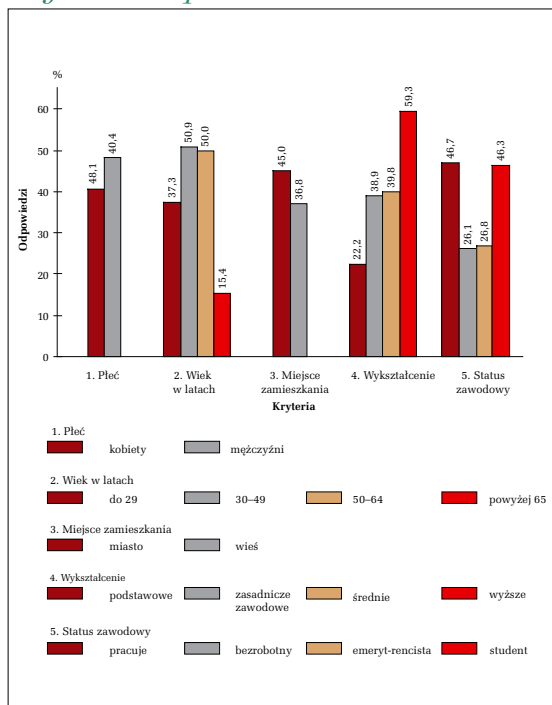
Źródło: badania własne.

Kolejne, siódme pytanie związane było z określeniem podstawowego warunku spełnienia gwarancji, głównie chodziło o dzień. Zgodnie z art. 2, pkt 4 ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, dniem spełnienia warunku gwarancji jest dzień wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości banku. Pytanie to mogło być trudne dla przeciętnego klienta banku, ale zadano je, ponieważ chciano zbadać stopień znajomości tego zagadnienia. Autor wiedział, na podstawie pracy w banku, że klienci utożsamiali spełnienie warunków gwarancji z dniem zawieszenia działalności banku przez KNB. Badani mogli wybrać z trzech wariantów odpowiedzi, w tym jednej prawdziwej, lub odpowiedzieć „nie wiem”. Prawidłowej odpowiedzi udzieliło 43% badanych, 22,5% określiło, że jest to dzień zawieszenia działalności banku przez KNB, a 26% odpowiedziało, że nie wie. Ci badani, którzy wskazali na dzień zawieszenia banku przez KNB, zapewne pomylili „dzień spełnienia warunków gwarancji” z „dniem niedostępności środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym”. Odpowiedzi badanych, według kryteriów przyjętych w badaniu, przedstawiono na wykresie 6.

Mężczyźni byli bardziej zorientowani o dniu spełnienia warunków gwarancji niż kobiety.

Wiek badanych miał duży wpływ na pozytywne odpowiedzi badanych, niski wskaźnik zanotowano w grupie osób powyżej 65 lat. Mieszkańcy miast mieli znacznie większą wiedzę w badanym zakresie niż mieszkańcy wsi. Wykształcenie badanych było dodatnio skorelowane

Wykres 6. Spełnienie warunków gwarancji następuje z dniem (wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości banku)

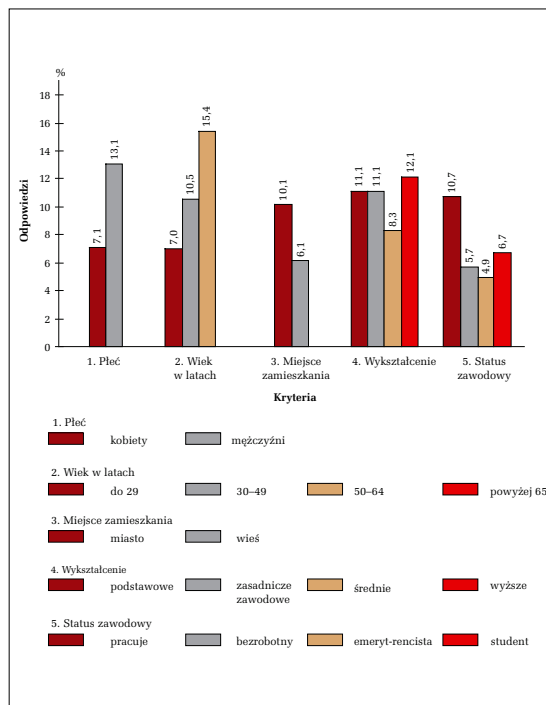
Źródło: badania własne.

z pozytywną odpowiedzią na pytanie siódme (od 22% – wykształcenie podstawowe – do prawie 60% – wykształcenie wyższe). Biorąc pod uwagę status zawodowy, wysokie wskaźniki pozytywnych odpowiedzi odnotowano w grupie osób pracujących i studentów.

Pytanie ósme dotyczyło podmiotowego zakresu gwarancji. Zgodnie z polskim prawem niektórzy deponenti są wyłączeni z systemu gwarantowania. Na pytanie, czy gwarancja obejmuje wszystkich deponentów, badani mieli do wyboru trzy warianty odpowiedzi: tak, nie, nie wiem. Jeżeli respondent zakreslił odpowiedź „nie”, powinien podać przykłady kilku deponentów. Na to pytanie 65% badanych osób odpowiedziało błędnie, czyli „tak”, 9% prawidłowo („nie”), a 26% stwierdziło, że nie wie. Należy jednak zauważyć, że osoby fizyczne mogły postrzegać zakres gwarantowania jako szerszy, ponieważ w zdecydowanej większości są objęte gwarancjami (art. 2 ustawy o BFG). Wśród badanych, którzy udzielili pozytywnej odpowiedzi, odnotowano nieliczne przypadki podania przykładów, kogo gwarancja nie obejmuje. We wszystkich grupach wydzielonych pod względem kryteriów przyjętych w badaniu odpowiedzi „tak” zawierały się w przedziale 44–93% (wykształcenie podstawowe, student), a „nie wiem” odpowiednio w przedziale 1–54% (student, osoby powyżej 65 lat). Pozytywne odpowiedzi badanych, według kryteriów przyjętych w badaniu, przedstawiono na wykresie 7.

Analiza powyższych informacji pozwala stwierdzić, że niski poziom wiedzy na temat zakresu podmiotowego

Wykres 7. Czy gwarancja obejmuje wszystkich deponentów? (nie)

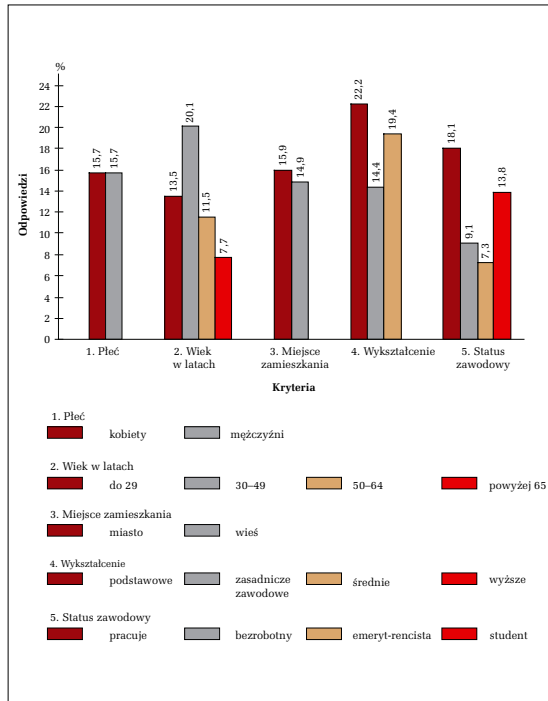
Źródło: badania własne.

gwarancji odnotowano wśród kobiet, osób w wieku do 29 lat, mieszkańców wsi, bezrobotnych, emerytów i rencistów, a także studentów. Względnie korzystne wyniki uzyskali mężczyźni i osoby w grupie wiekowej 50–64 lata. Poziom wykształcenia nie wpływał w dużym stopniu na pozytywną odpowiedź na analizowane pytanie, bowiem prawie jednakowe wskaźniki uzyskały osoby z wykształceniem podstawowym i wyższym. W grupie wiekowej osób powyżej 65 lat nie było żadnej prawidłowej odpowiedzi.

Pytanie dziewiąte dotyczyło ostatecznego terminu wypłat kwot gwarantowanych dla deponentów. W polskich uwarunkowaniach prawnych termin ten jest liczony od dnia zawieszenia działalności banku przez KNB i wynosi pięć miesięcy (Grzybowski 2005, s. 93). Badani mieli do wyboru trzy możliwości (miesiące 3, 6, 9) lub odpowiedź „nie wiem”. Prawidłowej odpowiedzi na to pytanie udzieliło 15,7% badanych (3 miesiące – 23%, 6 miesięcy – 32,4%). Żadnej wiedzy o ostatecznym terminie wypłat kwot gwarantowanych nie miało 29%. Pozytywne odpowiedzi respondentów, według kryteriów przyjętych w badaniu, przedstawiono na wykresie 8.

Wiedza o ostatecznym terminie wypłat kwot gwarantowanych była taka sama wśród mężczyzn i kobiet. Najwyższe wskaźniki pozytywnych odpowiedzi zanotowano w grupie wiekowej 30–49 lat, u badanych osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz pracujących. Uwagę zwraca brak pozytywnych odpowiedzi w grupie osób z podstawowym wykształceniem, a tak-

Wykres 8. Jaki jest ostateczny termin wypłaty środków gwarantowanych? (9 miesięcy)

Źródło: badania własne.

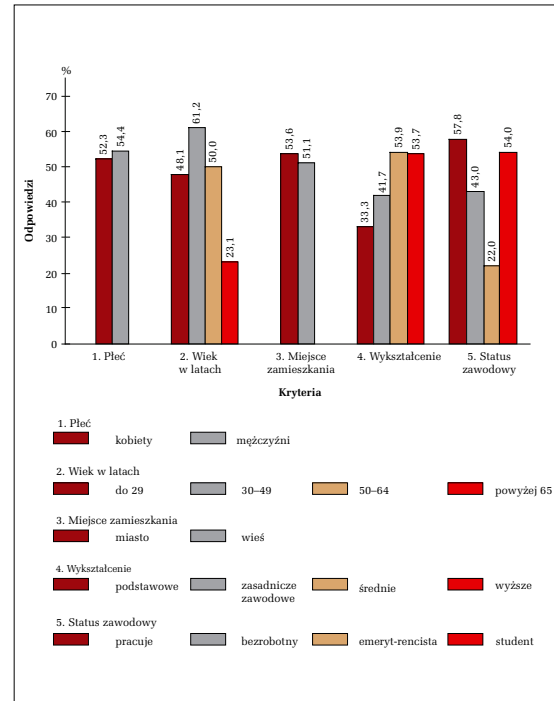
że 67% odpowiedzi „nie wiem”. Bardzo niskie wskaźniki pozytywnych odpowiedzi na to pytanie zanotowano w grupie wiekowej powyżej 65 lat, wśród bezrobotnych oraz emerytów i rencistów. Wskaźniki pozytywnych odpowiedzi wśród badanych mieszkańców miast i wsi nie różniły się istotnie (o 1%).

Dziesiąte, ostatnie pytanie, dotyczyło wpływu systemu gwarantowania depozytów na stabilność finansową banków. Brak jest kompleksowych badań naukowych w tym zakresie, a ponadto trudno jest jednoznacznie udowodnić istnienie takiego wpływu. Odpowiedź na to pytanie jest zatem subiektywna. System gwarantowania depozytów może wpływać na zaufanie deponentów do banków, jeżeli jest im znany.

Badani mieli do wyboru trzy możliwości, a mianowicie „tak”, „nie” lub „nie wiem”. Pozytywnie odpowiedziało 53%, negatywnie 7,1%, a 39,9% nie wiedziało. Pozytywne odpowiedzi respondentów, według kryteriów przyjętych w badaniu, przedstawiono na wykresie 9.

Odpowiedzi na pytanie dziesiąte były bardzo zróżnicowane, wyłączając dwa kryteria: płeć i miejsce zamieszkania. Najwyższe wskaźniki pozytywnych odpowiedzi zanotowano w grupie wiekowej 30–49 lat, wśród pracujących i studentów. Im wyższe wykształcenie, tym wyższy był wskaźnik pozytywnych ocen wzrastał, stabilizując się na wykształceniu średnim. Badani z wyższym wykształceniem nie różnili się od badanych z wykształceniem średnim. Najniższe wskaźniki pozytywnych odpowiedzi były w grupie wiekowej powyżej 65 lat oraz wśród emerytów i rencistów.

Wykres 9. Czy gwarantowanie depozytów ma wpływ na stabilność finansową banków? (tak)

Źródło: badania własne.

5. Podsumowanie

Analiza wyników badań pozwala stwierdzić, że hipoteza badawcza została pozytywnie zweryfikowana. Można sformułować następujące wnioski:

- Znaczna część klientów banków wie, że w Polsce istnieje system gwarantowania depozytów bankowych (około 75%), ale ich wiedza o zasadach i warunkach jego funkcjonowania była niska. 48% badanych знаło Bankowy Fundusz Gwarancyjny, zaledwie 12% kwotę gwarancji, 43% warunek spełnienia gwarancji, 9% podmioty zakres gwarancji oraz około 16% wiedziało, jaki jest ostateczny termin wypłat kwot gwarantowanych. Wiedza o systemie gwarantowania depozytów kształtowała się na podobnym poziomie jak wiedza społeczeństwa na temat finansów osobistych.

- Za przeciętny należy uznać wynik wskazań o wpływie systemu gwarantowania depozytów na stabilność finansową banków. Były one niskie szczególnie wśród klientów z podstawowym wykształceniem oraz emerytów i rencistów. W świetle wyników przeprowadzonych badań można stwierdzić, że system gwarantowania depozytów ma ograniczony wpływ na budowanie zaufania klientów do banków.

- W badanych grupach występowały duże dysproporcje między odpowiedziami na poszczególne pytania. W większości pytań charakterystyczne były niskie wskaźniki prawidłowych odpowiedzi osób w grupie wiekowej do 29 lat i powyżej 65 lat, a także eme-

rytów, rencistów i bezrobotnych. Wykształcenie miało istotny wpływ na odpowiedzi na niektóre pytania (5, 7, 10). Wraz ze wzrostem jego poziomu zwiększał się wskaźnik pozytywnych odpowiedzi. W przypadku innych pytań poziom wykształcenia nie wpływał na poprawność odpowiedzi (3, 4, 6). Pomiedzy kobietami a mężczyznami nie było istotnych różnic pod względem poprawności odpowiedziach. Mieszkańcy miast mieli większą wiedzę niż mieszkańcy wsi. Na podstawie badań można stwierdzić, że poziom wiedzy o

systemie gwarantowania depozytów jest niski wśród osób starszych, z wykształceniem podstawowym i zasadniczym. Banki powinny rozpocząć szerszą edukację tych grup klientów w tym zakresie.

- Narodowy Bank Polski, Komisja Nadzoru Finansowego, Bankowy Fundusz Gwarancyjny podejmują szerokie działania w zakresie edukacji finansowej. Powstaje jednak otwarte pytanie, jak skutecznie upowszechnić wiedzę finansową w sektorze publicznym (zwłaszcza w oświacie), a także w sektorze prywatnym.

Bibliografia

- Baka W., Kawecka-Włodarczyk E., Grzybowski M., Iwanicz-Drozdowska M., Szambelańczyk J. (2005), *Systemy gwarantowania depozytów w Polsce i na świecie. Dziesięć lat Bankowego Funduszu Gwarancyjnego*, PWE, Warszawa.
- BFG (2007), *Raport roczny 2006*, Warszawa.
- Grzybowski M. (2005), *Zasady gwarantowania depozytów*, w: BFG (2005), *System gwarantowania depozytów w Polsce i na świecie. Dziesięć lat Bankowego Funduszu Gwarancyjnego*, PWE, Warszawa.
- IADI (2007), *Governance of deposit insurance systems. Discussion paper on proposed guidance*, 22 November, International Association of Deposit Insurers, Basel,
<http://www.iadi.org/Draft%20Guidance%20Papers/IADI%20-%20Governance%20Guidance%20Paper%20022November%202007t.pdf>
- Pawlikowski A. (2005), *Polski system gwarantowania depozytów na tle rozwiązań zastosowanych w innych państwach UE*, „Materiały i Studia”, nr 193, NBP, Warszawa.
- Solarz J.K. (2007), *Poznawcze i instytucjonalne bariery przedsiębiorczości w Polsce*,
http://www.fundacja.edu.pl/przedsiębiorczosc/_referaty/sesja_Iia/9.pdf
- Stefański M. (2007a), *Gwarantowanie depozytów w bankach*, w: J.L. Bednarczyk, A. Szyguła (red.), *System bankowy a gospodarka. Perspektywy Polski, Białorusi i Ukrainy*, Wyższa Szkoła Umiejętności im. St. Staszica, Kielce.
- Stefański M. (2007b), *Ujawnianie informacji*, „Gazeta Bankowa”, nr 21, s. 14–18.
- Urząd Statystyczny w Bydgoszczy (2006), *Województwo kujawsko-pomorskie 2006*, Bydgoszcz.
- Zaleska M. (2007), *System gwarantowania depozytów*, w: M. Zaleska (red.), *Współczesna bankowość*, tom 1, Difin, Warszawa.
- Zdanowicz B. (2007), *Podstawowe dylematy i kryteria wyboru formuły systemu gwarantowania depozytów w świetle teorii i doświadczeń międzynarodowych*, „Bezpieczny Bank”, nr 1 (34).